

VERSLAG

VAN DE DIALECTEN-COMMISSIE
DER NEDERLANDSCHE AKADEMIE VAN
WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM

OVER 1941

VERSLAG

VAN DE DIALECTEN-COMMISSIE OVER 1941

De Dialecten-commissie moet haar jaarverslag over 1940 aanvangen met een woord van nagedachtenis aan haar overleden lid Prof. Dr. N. van Wijk, die na een kortstondige ongesteldheid op 25 Maart aan de wetenschap ontviel. Als een der Akademieleden, die in 1926 het initiatief namen tot de oprichting der commissie, behoorde hij van den aanvang af tot haar leden, en zelden verzuimde hij gedurende al die jaren een vergadering. Met leedwezen herdenkt de Nederlandsche dialectwetenschap hem als een van haar grondleggers.

De commissie heeft eind December haar tiende vragenlijst uitgezonden. Deze bevat een vijf-en-twintigtal vragen (waarvan vele zijn onderverdeeld) met betrekking tot het boerenhuis en het boerenbedrijf, waarover ook op de negende lijst al enkele vragen waren gesteld. Tegelijk met deze lijst zond de commissie haar medewerkers op verzoek van de Phonologische Werkgemeenschap een vragenlijst, die bedoeld is als een eerste proeve, in hoeverre langs schriftelijken weg phonologisch materiaal bijeen gebracht kan worden.

Als gewoonlijk werd ook in het afgelopen jaar de grootst mogelijke aandacht besteed aan de uitbreiding van het aantal medewerkers der commissie. Weliswaar neemt hun aantal voortdurend toe, maar tengevolge van vertrek naar andere plaatsen, overlijden en andere oorzaken, vallen steeds oude medewerkers af, die door andere vervangen dienen te worden. Een en ander vergt van het bureau der commissie een onafgebroken activiteit.

Het aantal ingevulde lijsten bedroeg op 31 December 1941: voor lijst 1: 2294, voor lijst 2: 2278, voor lijst 3: 2293, voor de gemeenschappelijke vragenlijst: 1897, voor lijst 4: 1569, voor lijst 5:

1417, voor lijst 6: 1023, voor lijst 7: 1026, voor lijst 8: 1022, voor lijst 9: 760. Wie deze cijfers met die, in de vorige jaarverslagen genoemd, vergelijkt, zal bemerken dat vooral het aantal exemplaren van de oudste lijsten weinig gestegen is. Het schijnt dan ook dat dit aantal moeilijk boven ongeveer 2300 kan worden opgevoerd, een getal dat trouwens zeer bevredigend mag worden genoemd voor een gebied van den omvang als Nederland.

De tijdsomstandigheden lieten ook in het afgelopen jaar haar invloed op den gang der werkzaamheden terdege gelden. Wel werden enkele kaarten geteekend voor de derde aflevering van den Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland, die onder leiding van Prof. Kloeke zal verschijnen en eerstdaags te verwachten is. Hierin zullen de kaarten van „aardbei” en „ganzen” worden opgenomen. De vierde aflevering van den atlas, waarvoor aan den secretaris der commissie opdracht is verleend, zal kaarten van de namen der lichaamsdeelen van den mensch bevatten, op grond van het in de eerste vragenlijst (1931) bijeengebrachte materiaal te teekenen of reeds geteekend, en van enkele a- en aa-woorden van lijst 2 (1932).

Teneinde een overzicht te geven van het materiaal, dat de commissie thans bezit, zal het bureau in den loop van 1942 een register samenstellen van alle woorden, die op de lijsten zijn gevraagd, met het aantal gegevens dat voor elk woord is binnengekomen. Van dit register zal zoo mogelijk een stencil worden gemaakt, dat het bureau aan alle daarvoor in aanmerking komende instellingen en personen zal toezenden.

Van de in het vorige jaarverslag genoemde populaire handleidingen over volkskunde, voorgeschiedenis en dialecten van Nederland, die in een reeks „Hoekstenen onzer Volkskultuur” met steun van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming worden uitgegeven, kwam het eerste deeltje persklaar. Dit behandelt de dialecten van Noordbrabant en Limburg en is geschreven door Prof. Dr. Jac. van Ginneken, Dr. A. Weijnen en Dr. J. G. H. Tans. De commissie droeg, in afwijking met

hetgeen hierover in het verslag over 1940 is meegedeeld, aan Dr. K. Heeroma en aan P. J. Meertens de samenstelling van een inleiding over de westelijke dialecten van het Nederlandsch op en aan den heer J. J. Hof die van een inleiding over de Friesche dialecten. Tot dusver slaagde zij er niet in, voor de Saksische dialecten van ons land een competenten medewerker te vinden.

De vergaderingen der commissie waren in hoofdzaak gewijd aan ampele besprekingen van het voorstel van den Secretaris-Generaal van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming, voorgelegd aan de Afdeeling Letterkunde der Akademie, om over te gaan tot de instelling van een Rijksinstituut voor Nederlandsche Taal en Volkskultuur, waarin de bureau's der Dialecten- en Volkskunde-commissies tezamen met een bureau voor de Toponymie zouden worden opgenomen. Dit instituut zou te Leiden worden gevestigd en met het hoofddirectoraat zou Prof. Dr. J. de Vries worden belast. Toen tegen dit voorstel van de zijde der Akademie ernstige bezwaren rezen, heeft de Secretaris-Generaal het in zooverre gewijzigd, dat het bedoelde instituut te Amsterdam gevestigd zou worden, terwijl de Akademie een commissie van toezicht zou instellen, welke met den directeur overleg zou kunnen plegen over de werkplannen en bepaalde adviezen zou uitbrengen. Tevens zou deze commissie kennis nemen van de ingediende begrotingen. De hoofddirecteur, Prof. Dr. J. de Vries, zou tegelijk als directeur van de Afdeeling Volkskunde optreden. Verder lag het in de bedoeling van den Secretaris-Generaal, voor het directoraat van de afdeeling Dialectonderzoek Prof. Dr. Jac. van Ginneken, voor dat van de afdeeling Plaatsnaamkunde Dr. M. Schönfeld uit te noodigen.

De commissie heeft, op verzoek van het bestuur der Afdeeling Letterkunde, aan haar adviezen over deze plannen uitgebracht. De meerderheid der commissie zou tenslotte van verder verzet willen afzien, mits de Afdeeling Letterkunde invloed zou hebben op de vaststelling van het reglement. Een minderheid bleef het plan echter, vooral in dezen overgangstijd, onaanvaardbaar achten. De

Afdeeling Letterkunde bleek tenslotte haar bezwaren onverminderd te handhaven, zoodat zij zich eveneens tegen de instelling van het Instituut uitsprak en in dien zin aan den Secretaris-Generaal heeft geadviseerd.

Ook in het afgelopen jaar ontving de commissie een Rijks-subsidie van *f* 4000.—. Bovendien ontving zij van de provincie Groningen *f* 200.—, van de provincie Gelderland *f* 200.—, van de provincie Noordbrabant *f* 100.— en van de provincie Limburg eveneens *f* 100.—. Van de donateurs, wier namen in bijlage II worden genoemd, werd over het afgelopen jaar *f* 111 ontvangen.

De belangstelling, die het bureau der commissie sinds haar oprichting van velen in den lande geniet, kwam ook in 1941 weer tot uiting door een aantal geschenken voor haar bibliotheek. De namen der schenkers vindt men in bijlage I vermeld.

Voor het eerst sinds zijn bestaan heeft het bureau thans ook een vrij groot aantal boekwerken kunnen aankopen, waarvan de aanschaffing sinds lang in de hoogste mate gewenscht was. Wel is het nog altijd niet mogelijk de bibliotheek een zoodanigen omvang te geven als men van de centrale instelling van het Nederlandsche dialectenonderzoek zou mogen verwachten, maar in de pijnlijkste leemten is thans tenminste voorzien.

De taalkundige sectie van de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders ging ook in dit jaar door met de verwerking van het verzamelde materiaal. De herhaaldelijk aangekondigde publicatie over Urk heeft weliswaar niet meer in 1941 kunnen verschijnen, maar lag niettemin op het eind van het jaar geheel gezet gereed, en is, wanneer dit jaarverslag in druk verschijnt, wellicht van de pers gekomen als een kloek, met vele platen verlucht boekdeel van ongeveer 500 bladzijden. De commissie verleende aan den uitgever van dit werk, de N.V. N. Samsom, een subsidie van *f* 100.—, als blijk van haar waardeering voor de belangelooze verzorging van deze publicatie.

Mejuffrouw J. C. Daan, wetenschappelijk assistente van het bureau, stelde o.a. een register samen van alle in druk verschenen

dialectkaarten, voor zoover die het Nederlandsche en onmiddellijk daaraan grenzende taalgebied betreffen. Dit register is in kaartvorm op het bureau aanwezig, waar het ten dienste van belangstellenden staat.

De heeren G. J. Schiering en J. Vuyst bleven werkzaam op de wijze als in de vorige jaarverslagen is vermeld. De volontairs A. de Bruin en A. Feenstra, vertrokken respectievelijk op 25 Januari 1941 en 10 Maart 1941. Met ingang van 9 December 1941 werd mejuffrouw R. van der Grift, met ingang van 15 December 1941 de heer O. Spanier in dienst genomen.

De heer J. F. Stegelitz, die sinds 24 Juni 1940 vanwege de Commissie ter bestrijding van de werkloosheid te Amsterdam ter beschikking van het bureau was gesteld, bleef als zoodanig werkzaam tot 16 Augustus 1941. Hoewel de commissie vroegtijdig pogingen in het werk heeft gesteld, om voor hem een opvolger te vinden, is zij daarin eerst tegen het eind van het jaar geslaagd. Op 29 December werd haar vanwege genoemde commissie de heer A. J. J. de l'Orme ter beschikking gesteld, die als werkopdracht heeft: de verwerking van de gegevens betreffende de Nederlandsche dialecten.

*Namens de Dialecten-commissie der Nederlandsche
Akademie van Wetenschappen:*

JAC. VAN GINNEKEN, *voorzitter*

P. J. MEERTENS, *secretaris-penningmeester*

BIJLAGE I

Lijst van personen, enz., die in 1941 boeken en handschriften schonken aan het Centraal Bureau voor Nederlandsche en Friesche dialecten.

Prof. W. E. Boerman, H. van Dijk, A. Hallema, Dr. K. Heeroma, Mej. Dr. A. R. Hol, Prof. Dr. Karl Jaberg, Dr. W. A. F. Janssen, B. A. Oostendorp, J. R. W. Sinninghe, J. Vermeulen, A. Voskamp, Mevr. M. P. der Weduwen-van Oeveren.

BIJLAGE II

Lijst van Donateurs van de Dialecten-commissie.

Mej. R. v. Alebeek, M. E. Daan, Mej. Branco van Dantzig, Mr. P. Dieleman, J. W. H. M. Dols, Drentsche Vereen. te Amsterdam, Dr. H. J. E. Endepols, Dr. G. A. van Es, Dr. K. Fokkema, Mej. Dr. H. C. M. Ghijsen, Dr. C. B. van Haeringen, Dr. J. van Ham, Prof. Dr. A. G. van Hamel, Joh. Heesterbeek S.J., Dr. W. Gs. Hellinga, Mej. Dr. A. R. Hol, Mevr. Dra. H. A. Huygens-Wijma, Mr. G. H. Lambert, Mej. Dr. J. H. van Lessen, Mej. C. A. A. Mulder, Prof. Dr. J. W. Muller, Mej. M. Th. Neujean, Prof. Dr. A. A. van Schelven, A. J. Schreuder, Dr. J. Smit, Dr. G. Stuiveling, Dr. J. G. H. Tans, J. P. Tetterode, Mej. J. Tinbergen, Prof. Dr. M. Valkhoff, P. van Vliet, J. H. de Vree van Gelder, Dr. W. de Vries, Dr. Joh. Æ. Wartena, Dr. J. Wils.